

ZAMONAVIY LOKAL URUHLARDA QUROL-ASLAHALAR O'RNI

Rustamov Anvar Ibragimovich

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari Kichik mutaxassislar tayyorlash markazi qurollanish va otish sikli o'qituvchisi, mayor.

Islamov G'ayrat Ummatovich

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari Kichik mutaxassislar tayyorlash markazi qurollanish va otish sikli o'qituvchisi, podpolkovnik.

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolamda XXI asrga kelib butun jahon xavfsizligiga tahdid soladigan ehtimoliy xavf, ro'y berayotgan jangovar harakatlarda zamonaviy qurol-aslaha va o'q-dorilarni qanday qo'llanilishi to'g'risida ma'lumot tayyorlangan.

Kalit so'zlar: qurol-aslaha, majmua, o'q-dorilar, to'qnashuv, jangovar xarakat, zahira, jangovar to'plam, texnik xizmat ko'rsatish, nimcha, zirh, yonuvchi, oskolkali.

XXI asrga kelib davlatlar xavfsizligiga tahdid soladigan ehtimoliy xavf, ro'y berayotgan jangovar harakatlarning ssenariysi hamda qo'shinlarning jangovar qo'llanilishi, zamonaviy qurol-aslaha va o'q-dorilar takomillashuvi va rivojlanishi uchun asos bo'lib xizmat qilib kelmoqda.

Zamonaviy urushlar turli qoidalarga amal qiladi. Hatto "isyonchilar" qo'lida aniq qurollar odatiy holga aylandi.

Ukraina, Liviya, Suriya va boshqa mintaqalardagi mojarolar shuni ko'rsatadiki, kichik urushlar endi butunlay boshqacha qoidalarga muvofiq davom etmoqda. Yuqori aniqlikdagi va boshqariladigan qurollar sayyoramizdagi so'ngi urushlarning atributiga aylandi.

Ukrainadagi urush, Liviyadagi fuqarolar urushi, Suriyadagi urush, Yamandagi va boshqa mintaqadagi qurolli to'qnashuvlar - bularning barchasi kichik urushlar endi butunlay boshqacha qoidalar asosida ketayotganidan dalolat beradi.

Boshqaruv qurollari faqat imtiyozli jangarilar uchun mavjud bo'lgan vaqt izziz o'tdi. Zamonaviy qurolli to'qnashuvlarda ATGM, ATGM, shuningdek MANPADS deyarli har bir zarbadan chiqib ketadi.

Agar biz kichik urushlar yoki agar xohlasangiz, qurolli to'qnashuvlarda ular qanday qurol-yarog' ishlatayotganiga diqqat bilan qarajak, aniq va boshqariladigan qurol kabi qurollar so'nggi barcha urushlarning bevosita atributiga aylanganini ko'rishimiz mumkin. Bizning sayyoramizda bu elektron urush tizimlari, razvedka, aloqa va jangovar nazoratni hisobga olmaganda.

Ilgari faqat dunyoning etakchi davlatlari uchun mavjud bo'lgan narsa, hozirda sayyoramizdagi har qanday harbiy to'qnashuvda faol ishlatilmoqda.

Yaman, Suriya, Donbass va hatto Isroildagi jangovar harakatlar haqidagi xabarlarini ko'rib chiqib, biz bu harbiy to'qnashuvlarning ma'lum bir naqshini va o'xshashligini sezishimiz mumkin.

Tankga qarshi boshqariladigan qurol tizimlari, ehtimol, urushning asosiy atributiga aylangan.

Bu qurolli to'qnashuvlar taraflari ishchi kuchi va texnikaning asosiy yo'qotilishlaridan tashqari, aniq ATGM va ATGMdan kelib chiqadi.

Zamonaviy qurolli to'qnashuvlar muammolari bilan qiziquvchilar, yaxshi biladilarki ular Yamanda Saudiya Arabistonining harbiy texnikasini boshqariladigan raketalar bilan yoqib yuborishadi. Zamonaviy harbiy texnika, u Rossiyaning KamAZ-63968 tayfuni bilan bir xil himoya standartlariga muvofiq ishlab chiqarilgan.

Shuni ta'kidlash kerakki, Saudiya Arabistoni bilan xizmatda bo'lgan Amerika zirhli mashinalari, xuddi rus tayfuni kabi, o'q va minalardan mukammal himoya qiladi, lekin ular ATGM va ATGMdan mutlaqo himoyasizdir.

Suriyadagi urush ham bundan mustasno emas edi. Ushbu qurolli to'qnashuv paytida Suriya muxolifati deb atalgan jangarilar, shuningdek, terrorchi guruhlar jangarilari, Suriya armiyasining harbiy texnikasida ATGM va ATGM ishlatilgani tasvirini bir necha bor namoyish qilishdi va shuni ta'kidlash kerakki, bu turdagi qurol hukumat bo'linmalariga katta zarar etkazdi.

Bugungi kunga kelib, bu hududlar Suriyada, ayniqsa Idlibga yaqin yoki AQSh nazoratidagi Al-Tanfudagi terrorchilar anklavi bilan chegaradosh hududlarda qolmoqda, u erda muxolifat jangchilari va terrorchilar ATGM va ATGM yordamida pistirma qilinadi.

ATGM va ATGMlardan foydalanishga misol sifatida biz Donbassdagi urushni keltirishimiz mumkin, bu erda pozitsion to'qnashuvda bu turdagi qurol nafaqat harbiy

texnikani yo‘q qilish, balki istehkomlar tarkibidagi xodimlarga zarar etkazish uchun ham faol ishlatiladi.

Dunyoning asosiy qo‘shinlari tomonidan qurol va harbiy texnikadan foydalanishning zamonaviy kontsepsiyasi umuman o‘xshash va chiziqli rivojlanmoqda.

Hozirgi vaqtda klassik qo‘shinlar ATGM va ATGMdan faol himoya tizimlarini faqat og‘ir va o‘rta zirhli mashinalarda – tanklar, piyoda jangovar mashinalari va zirhli transport vositalarida qo‘llashni ko‘rib chiqmoqdalar.

Hatto "Hezbollah" guruhi bilan qurolli to‘qnashuv holatida bo‘lgan Isroil, faqat 2006 yilda, Livan ikkinchi urushidan so‘ng, Merkava tanklarini "Trophy" faol himoya tizimlari bilan jihozlashga qaror qildi.

Menimcha, so‘nggi o‘n yillikdagi qurolli to‘qnashuvlar harbiy harakatlarni o‘tkazishning yangi qoidalarini taqozo etmoqda.

Zamonaviy urushlar sharoitida, MRAP kabi engil zirhli mashinalardan foydalanish keng tarqalib, zirhli mashinalar, tanklar, piyodalar jangovar mashinalari, zirhli transport vositalarining o‘rni o‘t o‘chiruvchilarga aylandi. jang maydonida ko‘pincha hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Bu holatlarni hisobga olgan holda, MRAP kabi engil zirhli g‘ildirakli mashinalarni ATGM va ATGM kabi boshqariladigan qurollar zarbasidan himoya qilishni ta‘minlash zarurati tug‘iladi.

Bugungi kunga kelib, zirhli mashinalar uchun faol himoya tizimlarini ishlab chiqaruvchilarning hammasi ham o‘z ishlanmalarini engil g‘ildirakli zirhli mashinalarga o‘rnatishga tayyor emas.

Balki, engil zirhli mashinalar uchun faol himoya tizimlari sohasidagi yagona echim IBD Deisenroth engineering nemis kompaniyasi tomonidan taqdim etilgan. Ularning KAZ AMAP-ADS tizimini engil avtomobillarda ishlatishga moslashtirish mumkin.

Rossiyaning zirhli transport vositalarini faol himoya qilish tizimiga kelsak, "Armata" loyihasi doirasida yaratilgan qurollarning eng zamonaviy "Afg'onit" rusumi o'rnatilgan va shu sabablarga ko'ra, "Afg'onit" KZ. keng qo'llanilmaydi.

Menimcha, Rossiya armiyasi xizmatiga o'tadigan MRAP kabi harbiy uskunalari, odatda, "Afg'onit" KAZ kabi faol himoya tizimlari bilan jihozlangan bo'lishi kerak. Bu zamonaviy qurolli to'qnashuvlar natijasida paydo bo'lgan tendentsiyalar bilan bog'liq, chunki, masalan, Suriyada, ATGM va ATGMlarning KamAZ-63968 tayfunidagi Rossiya harbiy politsiya bo'linmasiga zarba berish ehtimoli, yo'lbars kuchlari maxsus kuchlarining 25-bo'linmasining tanki ", bu hujumlarda o't o'chirishni ta'minlaydi.

Suriyadagi qurolli to'qnashuvlar tajribasi shuni ko'rsatdiki, Rossiya Aerokosmik kuchlari samolyotlarida, armiya aviatsiyasi uskunalari o'rnatilgan himoya tizimlari boshqariladigan raketa qurollari yoki MANPADS yordamida mumkin bo'lgan hujum uchun dovdirashdan uzoqdir.

Shu bilan birga, Suriya muxolifatining xuddi shu jangarilari bilan xizmat qilayotgan, nishonga avtomatik joylashish tamoyillaridan foydalanmaydigan, boshqariladigan qurollar ko'p. Xuddi o'sha "TOW" ATGMi, terrorchilar bizning vertolyotlarimizni urib tushirishgan, simlar ustidan o'q otilganidan keyin tuzatiladi. Suriyada asosiy ishni bajaradigan bizning armiya aviatsiyasi bunday quroldan himoya vositasiga ega emas. Issiqlik tuzoqlari, radio o'chirish moslamalari, nishon simulyatorlari, boshni lazer bilan yoritish - bularning barchasi boshqariladigan qurollarga qarshi foydasiz, shundan so'ng raketaning uchishini o'q otuvchi tuzatadi.

IQ raketalarining uchish boshlariga, radio qo'mondonlik va radar yo'riqnomalariga qarshi turishga mo'ljallangan elektron tormoz tizimlariga va boshqa qarshi choralarga qarshi turadigan termal tuzoqlar va lazer nurlanishidan tashqari, menimcha, kinetik tutilish elementlarini yaratish kerak.

Xulosa: tariqasida hozirgi tahlikali zamonda yashayabmiz ekan bosqichma-bosqich O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari qo'shin va tuzilmalarini zamonaviy qurol-aslahalar va o'q-dorilar bilan butlash va ta'minlash darkor.

Xozirgi vaqtda ishlatishda bo'lgan qurollarni zamonaviy qurollarga taqqoslab modernizatsiya qilishni yo'lga qo'ysak uning ihchamligi, otish uzoqligi, o'q-dorilarini sig'imi, to'liq vazni va qo'llash uchun qulay bo'ladi degan umiddaman.

Zamonaviy qurolli to'qnashuvlarning barcha tendentsiyalari nafaqat Rossiya armiyasining tungi vaqtda, jangovar operatsiyalarni o'tkazish imkoniyatini ta'minlash uchun mo'ljallangan texnik vositalar nomenklaturasiga yangi talablar qo'yadi.

Boshqariladigan quroldan faol foydalanish, shuningdek, yangi taktika, urushga yangi yondashuvlarni ishlab chiqishni talab qiladi, bu qurol va harbiy texnikaning

zamonaviy imkoniyatlariga, shuningdek, gibrid urushlarni o'tkazish xususiyatlariga tayanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Потапов А. Приёмы стрельбы из пистолета. Практика смерща. М., 2003. С.76-194.
2. Бочавер К.А., Шварц М.В. Психологическая подготовка спортсмена в практической стрельбе. М.: Памятники исторической мысли, 2018.
3. Девдариани Н., Казарьян Л., Лозинская Н. Пулевая Стрельба./ Учеб.-метод. пособие. – М., 2010.